

HEDWIG DOHM

Vaimot, äidit, anopit

Kirjoituksia naisen asemasta

Toimittanut ja suomentanut

Aila Tuula Isotalo

Vaimot, äidit, anopit

Kirjoituksia naisen asemasta

HEDWIG DOHM

Vaimot, äidit, anopit

Kirjoituksia naisen asemasta

Toimittanut ja suomentanut

Aila Tuula Isotalo

Punos

Kirjoitusten alkuperäiset lähteet:

Naisen ominaisuudet ("Die Eigenschaften der Frau"). Teoksessa *Der Frauen Natur und Recht* (1876). Berlin: Wedekind & Schwieger.

Tulevaisuuden anoppi ("Die Schwiegermutter der Zukunft"). *Die Zukunft*, Bd. 16 (1896), s. 272–275.

Nietzsche ja naiset ("Nietzsche und die Frauen"). *Die Zukunft*, Bd. 25 (1898), s. 534–543.

Uusi äiti ("Die neue Mutter"). *Die Zukunft*, Bd. 31 (1900), s. 513–519.

Vanha nainen ("Die alte Frau"). *Die Zukunft*, Bd. 42 (1903), s. 22–30.

Naisen sukupuolimoraalista ("Zur sexuellen Moral der Frau"). *Die Aktion*, nro 12 (1911), palstat 360–362.

Kuolinvuoteella ("Auf dem Sterbebett"). *Vossische Zeitung*, 7.6.1919.

Koneen Säätio on tukenut tämän kirjan julkaisemista.

ISBN 978-952-7566-11-4

© Punos-kustannus 2025

Kustantaja: Punos-kustannus, Loviisa

www.punoskustannus.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

SISÄLLYS

Suomentajan esipuhe	7
Naisen ominaisuudet	13
Tulevaisuuden anoppi	55
Nietzsche ja naiset	61
Uusi äiti	81
Vanha nainen	93
Naisen sukupuolimoraalista	109
Kuolinvuoteella	115
Suomentajan huomautukset	118
Kirjallisuutta	122

SUOMENTAJAN ESIPUHE

Hedwig Dohm (1831–1919) oli saksalainen feministi ja kirjailija. Hän vaati naisille äänioikeutta sekä sukupuolten välille täyttä oikeudellista, sosiaalista ja taloudellista samanarvoisuutta: tasa-arvoa avioliitossa, oikeutta koulutukseen, vapaaseen ammatinvalintaan ja persoonallisuuden kehittämiseen sekä oikeutta seksuaalivalistukseen, raskaudenehkäisyyn ja aborttiin. Hän korosti isien vastuuta lastenhoidossa ja -kasvatuksessa sekä muissa kotitöissä. Kirjoittajana Dohm oli erittäin tuottelias ja monipuolinen. Hän kirjoitti sekä kaunokirjallisuutta että tutkimuksia, lehtiartikkeleita, kirjallisuusarvosteluja, esseitä ja kirjeitä.

Tähän kokoelmaan on valittu seitsemän Dohmin kirjoitusta ajanjaksolta 1876–1919. Ne ovat mielipidekirjoituksia, jotka käsittelevät naisen asemaa 1800-luvun lopun Saksassa. ”Naisen ominaisuuksia” lukuun ottamatta ne ovat ensimmäisen kerran ilmestyneet lehdissä. Kirjoitukset ovat aikajärjestyksessä. Tarkoitus on esitellä tekstejä, jotka kiinnostavat nykyajan lukijoita. Esimerkiksi naisten äänioikeus on meille niin itsestään selvä asia, että Dohmin kirjoituksia siitä aiheesta ei ole otettu mukaan.

Teksteistä saa hyvän käsityksen Hedwig Dohmin ajan yhteiskunnasta ja hänen oman säätynsä eli kaupungin porvariston elämästä. Työläisten ja maaseudun ihmisten elämää hän ei omien sanojensa mukaan käsittele. Hänen pääajatuksensa on,

että naisten pitää olla taloudellisesti itsenäisiä. Dohmin mukaan monet ongelmat naisten ja miesten elämässä johtuvat siitä, että nainen on riippuvainen miehestä. Hän hahmottelee kirjoituksissaan, millainen on tulevaisuuden tytär, nainen, vaimo, äiti, anoppi, isoäiti ja vanha nainen.

Dohmin nuoruus sijoittui aikaan, jota voidaan pitää erityisen naisvihamielisenä. Vuosien 1848–1849 vallankumous epäonnistui, ja sitä seurasi poliittinen taantumus. Naisten yhdistyksiä lakkautettiin. 1870-luvun alussa ilmapiiri muuttui Yhdistyneessä Saksan keisarikunnassa entistä konservatiivisemmaksi. Sukupuolet nähtiin toisilleen vastakkaisina.

1860- ja 1870-lukujen vaihteessa mielipiteet naisten vapautumisesta kärjistyivät. John Stuart Mill julkaisi 1869 teoksen *Naisen asema* (suom. 1910), joka ilmestyi seuraavana vuonna saksaksi. Mill vaati naisille ja miehille täydellistä tasa-arvoa. Naisliikkeen varsinainen järjestäytyminen ja teorianmuodostus alkoivat. Tuossa historiallisessa tilanteessa Hedwig Dohm alkoi kirjoittaa purevia tekstejä naisen asemasta.

Aloin tutustua Hedwig Dohmin elämään ja tuotantoon saatuani suomennettavaksi hänen pienoisromaaninsa *Werde, die Du bist!* Se ilmestyi suomeksi nimellä *Sata vuotta liian aikaisin* (2022 Punos). Tämä kokoelma sisältää asiatekstejä, mutta niiden tyyli on paljolti samanlaista kuin pienoisromaanissa. Ne ovat hyvin värikkäitä, kuvailevia ja monisanaisia, tyyliiltään kaunokirjallisia. Esimerkiksi ”Naisen ominaisuuksissa” on valtava määrä adjektiiveja. Oli aikaa vievää etsiä kaikille sopivia suomenkielisiä vastineita. Pyrkimykseni on ollut säilyttää mahdollisimman

paljon Dohmin tyylistä. Hänen mielipidetekstinsä ja kaunokirjalliset teoksensa sisältävät myös paljon samoja aiheita. Varsinkin ”Vanhassa naisessa” käsitellään samoja asioita kuin pienoisromaanissa *Sata vuotta liian aikaisin*.

Dohmin lainaamista Friedrich Nietzschen (1844–1900) teosten kohdista näkyy, kuinka karmea oli Nietzschen käsitys naisista. Siinä ei sinänsä ollut mitään uutta, kielteinen naiskäsitys on peräisin koko siltä ajalta, jolta on kirjallisia lähteitä. Erityisesti Aristoteleen (384–322 eKr.) vaikutus eurooppalaiseen aatemaailmaan on ollut merkittävä. Hänen mukaansa nainen on epätäydellisempi kuin mies eikä kykene käsitteelliseen ajatteluun. Siksi nainen on tuomittu alistettuun ja palvelemaan osaan. Tällaiset käsitykset ovat merkinneet sitä, että naisen paikka on ollut kotona ja perhepiirissä. Mies sen sijaan on voinut vapaasti toimia julkisessa elämässä. Valistuksenkin aikana 1700-luvulla useimmat ajattelijat määrittelivät naisen perheen kautta. Teollistumisen myötä naisten asema heikkeni entisestään, ja porvaristoon kuuluneiden naisten ja miesten elämämpiirit alkoivat eriytyä toisistaan yhä enemmän. Alempien luokkien naiset ja lapset pääsivät töihin tehtaisiin. He tekivät raskasta työtä huonoissa oloissa, ja työpäivät olivat pitkiä. Koska kulutustavaratuotanto siirtyi pois kodeista, tuli porvarisnaisista toimeettomia. Heille ei ollut tarjolla säätynsä mukaista työtä. Naimattomien naisten elämästä tuli erityisen vaikeaa.

Nietzsche nimittää naista villiksi, monesti miellyttäväksi kotieläimeksi. Sekään ei ole mitään uutta. Antiikin kirjallisuuden luultavasti ankarimman hyökkäyksen naisia vastaan kirjoitti kreikkalainen Semonides Amorgoslainen 600-luvulla eKr.

Hän jakoi naisluonteet kymmeneen tyyppiin. Jokainen niistä muistuttaa jotakin eläintä tai luonnonilmiötä ja kuvaa sen mukaisesti jotakin kielteistä ominaisuutta. Nuo tyypit ovat sika, kettu, koira, maa, meri, aasi, näätä, hevonen, apina ja mehiläinen.

Dohm on kirjoituksissaan hyvin suorapuheinen. Hän käyttää usein ironiaa, satiiria ja huumoria. Hän ei säästele sanojaan kuvatessaan, millaisia naisten odotetaan olevan ja millaisia miehet ovat. Hän käsittelee tyttöjen ja naisten elämän vaikeuksia ja lukemattomia rajoituksia. Hän tuo selvästi esiin sen, miten epäoikeudenmukaisesti naissukupuolta kohdellaan. Hän oli erittäin radikaali, suorastaan aikaansa edellä. Saksassa naisten äänioikeudesta tehtiin päätös vuonna 1918, käytännössä se toteutui seuraavan vuoden vaaleissa. Dohm ehti siten juuri nähdä sen, minkä eteen hän oli taistellut yli 40 vuotta.

Vaikka Dohm muuten oli erittäin uudistusmielinen, hänen käsityksensä muista kansoista oli ennakkoluuloinen ja vähättelevä. Tämä voi olla yhteydessä esimerkiksi siihen, että Saksa hankki ensimmäiset siirtomaansa 1880-luvulla eli Dohmin elinaikana.

Dohmin tapa kirjoittaa ei ollut omana aikanaan poikkeuksellinen. Lähteitä ei silloin merkitty kovin tarkasti. Dohm ottaa suoria tai hieman muokattuja lainauksia useilta kirjailijoilta. Hän lyhentää, yhdistelee eri kohtia, jättää pois sanoja tai virkkeiden osia, muuttaa persoonamuotoa. Olen etsinyt Nietzschen ja William Makepeace Thackerayn (1811–1863) teosten olemassa olevista suomennoksista kohdat, joihin Dohm viittaa, ja merkinnyt ne alaviitteisiin. Viittaukset Nietzschen teoksiin tarkoit-

Hedwig Dohm (1831-1919) oli aikakautensa merkittävimpiä saksalaisia naiskirjailijoita. Hän ajoi naisten oikeuksia ja oli näkemyksineen aikaansa edellä. Nykyisin häntä pidetään yhtenä naisliikkeen esitaistelijoista.

"Miten hyvä", mies ajattelee, "että Jumala on luonut naiset – minulle taustaksi, sillä muuten kukaan ei pohjimmiltaan panisi merkille, miten tuottoisa, omaperäinen ja johdonmukaiseen ajatteluun kykenevä minä olen."

Hedwig Dohm sivaltaa kirjoituksissaan terävästi aikansa luutuneita asenteita naisia ja naissukupuolen ominaisuuksia kohtaan. Miksi miehillä on niin ristiriitaisia käsityksiä siitä, millaisia naiset ovat ja millaisia heidän pitäisi olla, hän kysyy. Entä millaisia miehet itse ovat tai kuvittelevat olevansa? Miksi vanhat naiset ovat hylkiöitä ja anoppeihin suhtaudutaan kielteisesti? Miksi perheen tyttärillä ei ole samoja oikeuksia kuin pojilla?

Satiiria ja ironiaa käyttäen Dohm maalaa värikkään kuvan 1800-luvun lopun saksalaisesta yhteiskunnasta, sen asenneilmapiiristä ja porvarisnaisen osasta.

Hedwig Dohmilta on aiemmin suomennettu pienoisoromaani *Sata vuotta liian aikaisin* (Punos, 2022).